

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย
อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหาร
โรงเรียนที่ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการสุ่มตัวอย่าง
โรงเรียน 59 แห่ง จาก 68 แห่ง ได้ผู้บริหารจำนวน 118 คน และครู-อาจารย์ในโรงเรียน
จากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 274 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 392 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา
ขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ
ทั้ง 3 ตอน ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Sergiovanni and others (1992)
โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและให้ตรวจสอบความครอบคลุม
ของเครื่องมือ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและการใช้

ภาษา และนำมาปรับ แก้ไขโดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา จึงนำแบบสอบถามส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการส่งและเก็บแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยส่งแบบสอบถามไป 392 ฉบับ ได้รับคืน 383 ฉบับ เป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่ใช้ในการวิจัยได้ 375 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.66

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ พร้อมทั้งเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย เมื่อพิจารณาแยกกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นชาย กลุ่มครู-อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นหญิง
2. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-40 ปี เมื่อพิจารณาแยกกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-40 ปี เช่นเดียวกัน
3. วุฒิสถูที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิสถูที่สุดระดับปริญญาตรี เมื่อพิจารณาแยกกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มครู-อาจารย์ ส่วนใหญ่มีวุฒิสถูที่สุดระดับปริญญาตรี เช่นเดียวกัน
4. ประสบการณ์ที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ระหว่าง 1-5 ปี เมื่อพิจารณาแยกกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มครู-อาจารย์ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ระหว่าง 1-5 ปี เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ตามกรอบแนวคิดของ Sergiovanni and others (1992) ประกอบด้วยงาน 6 งานสรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน
 - 1.1 การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจองค์ประกอบของชุมชน พบว่า

โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดให้บุคลากรของโรงเรียนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน สนับสนุนให้หน่วยราชการอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน และเชิญชวนประชาชนในท้องถิ่นร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนากับโรงเรียน

1.2 การส่งเสริมเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้สร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนทางด้านกีฬา มีการรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนแก่ผู้ปกครองโดยให้นักเรียนเป็นผู้นำข่าวสารแจ้งผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่จะรายงานเรื่องสิ่งที่ต้องการขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง และได้มอบหมายให้ครูอาจารย์ทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน

2. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน

2.1 การช่วยสำรวจสภาพของชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้

ช่วยสำรวจในด้าน การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชน โดยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามนักเรียน และดำเนินการสำรวจสภาพของชุมชนโดยศึกษาสภาพและปัญหาของชุมชน

2.2 การใช้ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการบริหารงานของ

โรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะอย่างในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน มีการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น และชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนทางด้านทุนการศึกษาเป็นส่วนใหญ่

3. การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน

3.1 การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่

ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมาศึกษาหาความรู้จากห้องสมุดของโรงเรียน และให้บริการความรู้ในเรื่องกีฬาเป็นส่วนใหญ่

3.2 การจัดโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ปกครอง พบว่าโรงเรียน

ส่วนใหญ่ได้จัดโครงการฝึกอาชีพระยะสั้นแก่กลุ่มสนใจ

จากตารางที่ 41 พบว่า บัณฑิตที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลมี 7 บัณฑิต บัณฑิตที่มีผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวน 2 บัณฑิต ได้แก่ งบประมาณสำหรับจัดโครงการให้การศึกษาไม่เพียงพอ ร้อยละ 69.87 และ วัสดุที่จะใช้ดำเนินการจัดโครงการให้การศึกษาไม่เพียงพอ ร้อยละ 53.60 บัณฑิตที่มีผู้ให้ข้อมูลต่ำกว่า ร้อยละ 50 มี 5 บัณฑิต

ข้อที่ตอบ ฮัน ๆ ระบุไว้ คือ

- ไม่มีบัณฑิต จำนวน 3 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 การให้บริการอาคารสถานที่เพื่อการศึกษาแก่ชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้บริการจัดสถานที่สำหรับประชุมและฝึกอบรม

4. การช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยโรงเรียนเป็นผู้ให้การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สถานที่ออกกำลังกายภายในบริเวณโรงเรียน โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ รณรงค์ให้คนในชุมชนระวังและหลีกเลี่ยงจากโรคเอดส์ และจัดผู้แทนของโรงเรียนไปร่วมในพิธีทางศาสนาของท้องถิ่น สำหรับสื่อที่ใช้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่จะดำเนินการผ่านทางนักเรียน

5. การให้บริการที่โรงเรียนทำได้โดยร่วมมือกับองค์กรอื่นในชุมชน

5.1 การติดต่อขอความร่วมมือกับองค์กรอื่นในชุมชน

พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานอนามัยหรือโรงพยาบาล

5.2 การให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่นในชุมชน พบว่า

โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ส่งครูไปร่วมกิจกรรมที่องค์กรอื่นจัดขึ้น

6. การประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในส่วนของโรงเรียน
เกี่ยวข้อง

6.1 การประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในส่วนของโรงเรียนเกี่ยวข้องกับชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการประเมินนโยบายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน ประเมินความสำเร็จของแผนงาน และมีการรายงานผลการประเมินนโยบายและแผนเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน

6.2 การนำผลการประเมินมาประกอบการพิจารณาปรับนโยบายและแผนงานให้เหมาะสมกับชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้นำผลการประเมินไปใช้ในการกำหนดนโยบายและทำแผนงานครั้งต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามข้อบัญญัติฯ สภาฯ สสจ. เสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มี ปัญหาเรื่องงบประมาณสำหรับดำเนินงานมีไม่เพียงพอ ในรอบปีผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนน้อยครั้ง และการรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้ปกครองทราบไม่สม่ำเสมอ

2. ปัญหาการช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มี ปัญหาเรื่อง ครู-อาจารย์ มีชั่วโมงสอนมาก เวลาที่จะไปสำรวจสภาพชุมชนมีน้อย งบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินงานมีไม่เพียงพอ ขาดการติดตามผลการดำเนินงานการพัฒนาชุมชน แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อย โรงเรียนขาดยานพาหนะในการนำนักเรียนไปฝึกงานยังสถานประกอบการ และประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงช่วยสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนได้น้อย

3. ปัญหาการให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่อง ครู-อาจารย์ทำงานด้านอื่นมากจึงทำให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชนได้น้อย งบประมาณสำหรับดำเนินการให้บริการแก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ และวัสดุที่จะใช้ดำเนินการมีไม่เพียงพอ

4. ปัญหาการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา เรื่อง ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนไม่เอื้อต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาต่ำจึงดำเนินการปรับปรุงคุณภาพชีวิตได้น้อยและโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

5. ปัญหาการให้บริการที่โรงเรียนทำได้โดยร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่อง การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนไม่สม่ำเสมอ

6. ปัญหาการประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในส่วนของโรงเรียนเกี่ยวข้อง พบว่า ไม่มีปัญหาใดที่มีผู้ตอบแบบสอบถามตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ปัญหาที่มีผู้ให้ข้อมูลสูงสุดได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานรายงานผลการประเมินแก่โรงเรียนไม่ต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 ตามขอบข่ายงาน 6 งาน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย เมื่อพิจารณาแยกกลุ่ม พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นชาย ซึ่งเหมาะสมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชนบทหรือถิ่นทุรกันดาร ส่วนครู-อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นหญิง ซึ่งเป็นไปตามลักษณะวิชาชีพ กล่าวคือ เพศหญิงจะเลือกศึกษาวิชาชีพครูมากกว่าเพศชาย ในด้านอายุ ทั้งผู้บริหารและครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 30-40 ปี นับว่าเป็นวัยที่ก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีความกระตือรือร้นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงาน และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาโรงเรียน ในด้านวุฒิสูงสุด ทั้งผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีวุฒิสูงสุดระดับปริญญาตรี นับว่าเหมาะสมกับการสอนระดับมัธยมศึกษาและ เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันที่จะส่งเสริมให้บุคลากรในวงการศึกษามีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาการและการนำเทคโนโลยีป้มาใช้ในวงการศึกษา มีข้อน่าสังเกตว่า อายุ และวุฒิสูงสุด ของผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ จะอยู่ในระดับเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเปิดใหม่ แนวการปฏิบัติของกรมสามัญศึกษาจะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงและมีความพร้อมมากกว่า เป็นโรงเรียนที่เลี้ยง เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่โรงเรียนเปิดใหม่ ดังนั้นผู้บริหารของโรงเรียนเปิดใหม่ส่วนใหญ่จึงคัดสรรครู-อาจารย์ หรือผู้ช่วยผู้บริหารจากโรงเรียนที่เลี้ยง ซึ่งผ่านการฝึกอบรมเตรียมผู้บริหารระดับสูงมาแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนเปิดใหม่ จะแสวงหาครู-อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนไปช่วยงานตามอัตรากำลังที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรไว้โดยรับโอน หรือย้ายครูจากโรงเรียนที่เลี้ยง และโรงเรียนใกล้เคียงส่วนหนึ่ง จึงทำให้อายุและวุฒิสูงสุดอยู่ในระดับเดียวกัน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8

1. การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตนด้านการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจองค์ประกอบของชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดให้บุคลากรในโรงเรียนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สนับสนุนให้หน่วยราชการอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน และได้เชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนากับโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รสริน บิณฑน์ (2535) ที่พบว่า โรงเรียนได้จัดครู-อาจารย์ และนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมหรือพัฒนาชุมชนเป็นประจำ ผู้วิจัยเห็นว่างานที่โรงเรียนได้ดำเนินการมีลักษณะของการพึ่งพาค้ำกัน อันเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทย และแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่า ตลอดจนยอมรับความสำคัญขององค์ประกอบของชุมชนซึ่งจะต้องมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นกระบวนการสองทาง ได้แก่ การนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนและการนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ตลอดจนจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นในชุมชน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจและสนับสนุนโรงเรียน (สุพิชญา อีระกุล, 2522 และกิติมา ปรีดีติลล, 2532) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) ที่ว่า กิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ การให้ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน และการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มและชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Kimbrough and Nunnery (1983) ที่ยอมรับว่า การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันจะเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีในอนาคต โรงเรียนจะต้องเข้าถึงกิจกรรมของชุมชนระดับต่าง ๆ ดังนั้นการสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

ในด้านการส่งเสริมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน โดยการส่งเสริมสนับสนุน

การกีฬาของโรงเรียนสูงสุด โรงเรียนมีการรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่จะรายงานเฉพาะสิ่งที่โรงเรียนต้องการขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยให้นักเรียนเป็นผู้นำข่าวสารแจ้งผู้ปกครอง และมอบหมายให้ครู-อาจารย์ทุกคนรับผิดชอบงานด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุพัตรา สุมโนมหาอุดม (2533) ที่พบว่า ผู้รับผิดชอบงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ ครู-อาจารย์ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการมากที่สุด การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน และการรายงานการดำเนินงานของโรงเรียน ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนและเห็นคุณค่าของการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนเข้าใจในบทบาทของชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การสนับสนุนการศึกษาจากชุมชนมีมากขึ้น ดังที่ สุพิชญ์ ชีระกุล (2522) ให้ทัศนะว่า การประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน ถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการที่ทำให้ชุมชนทราบความเคลื่อนไหวของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่ง ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) กล่าวว่า การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ที่มีแผนและมีความต่อเนื่องเท่าใดที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและสนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน วิธีการและบทบาทการทำงานของโรงเรียนคือ การนำความจริงเผยแพร่ออกไป และรับฟังความคิดเห็นของชุมชนด้วย ในการที่โรงเรียนสื่อสารผ่านทางนักเรียน นับว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งที่จะทำให้ข่าวสารของโรงเรียนไปถึงผู้ปกครองและประชาชนอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และประหยัด ทั้งเวลาและงบประมาณ โดยอาจจัดในรูปของการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับโรงเรียน (กิตติมา ปรีดีดิสง, 2532) หรือให้นักเรียนนำข่าวสารแจ้งผู้ปกครองโดยตรง นักเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้เป็นอย่างดี ผู้ปกครองของนักเรียนและคนในชุมชนจะรับฟังข่าวสารของโรงเรียนจากบุตรหลานที่เป็นนักเรียน โรงเรียนจึงควรแสวงหาความร่วมมือจากนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนออกสู่ชุมชน และ Campbell and others (1966) ให้แนวคิดเพิ่มเติมว่า โรงเรียนอาจแจ้งข่าวสารโดยวิธีผ่าน ครู สมาคมผู้ปกครองและครู นอกเหนือไปจากนักเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองเข้าใจโรงเรียนมากขึ้นอีกทางหนึ่ง

ผลการวิเคราะห์ปัญหา การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหारेื่องงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินการส่งเสริมให้คนเข้าใจชุมชนของตนมีไม่เพียงพอ การมีงบประมาณไม่เพียงพอ นับว่า เป็นปัญหาสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาด โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ปกติในการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาจะจัดสรรเงินงบประมาณให้ส่วนหนึ่ง และให้โรงเรียนแสวงหาจากแหล่งเงินอื่น ๆ เช่น เงินบริจาค แต่กรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชนบทและเป็นโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา นั้น ได้มีการยกเว้นการชำระเงินบำรุงการศึกษาเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจึงมีโอกาสรับการบริจาคมั้ยประกอบด้วยเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากกรมสามัญศึกษามีน้อยตามสัดส่วนนักเรียน งบประมาณสำหรับการดำเนินงานไม่เพียงพอจึงเป็นปัญหาที่สำคัญ จากสรุปผลการประเมินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระยะครึ่งโครงการ พบปัญหา โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการเช่นกัน (ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ วังวิเศษ (2535) ที่พบว่า งบประมาณสำหรับการบริหารงานเท่ากับงานโครงการขยายโอกาสมีไม่เพียงพอ ได้รับจัดสรรจากกรมสามัญศึกษาลำช้า ประกอบด้วย หวน พิณรุฬห์ (2529) ได้ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะจัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนได้ ดังนั้นการเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียน ส่วนใหญ่จึงทำได้เพียงแจ้งข่าวสารผ่านทางนักเรียนซึ่งเป็นแนวทางที่สะดวกและประหยัดที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร

2. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน ด้านการช่วยสำรวจสภาพของชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ช่วยสำรวจสภาพและปัญหาของชุมชน เป็นการสำรวจการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชนสูงสุด โดยรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบล ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนจึงควรมีการ

ศึกษา สํารวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อจะ ได้มองเห็นปัญหา และแนวทางที่จะเข้าไปช่วยพัฒนาชุมชน และใช้ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรช่วยสนับสนุนโรงเรียน ดังที่ สุพิชญ์ ชีระกุล (2522) และสุภรณ์ ศรีพิทล และกล้า ทองขาว (2526) ได้เสนอ ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ถ้าจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ได้ดี โรงเรียน จะต้องทราบและหยั่งรู้เกี่ยวกับสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสามารถทำได้โดยวิธีการ สํารวจชุมชน ส่วน Campbell and others (1966) ได้เสนอแนวคิด ว่า โรงเรียนควรทำ ความเข้าใจลักษณะของชุมชน Rebore (1985) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแผนงานความสัมพันธ์ กับชุมชน ต้องรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน การสํารวจทางสังคมวิทยาเป็นวิธีการที่เหมาะสม ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีนิยมนํามาใช้กันมากที่สุด ได้แก่ การสํารวจทาง โทรศัพท์ การเขียนแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์โดยตรง สำหรับการรวบรวมข้อมูลจากการ สอบถามนักเรียนตามที่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการนับว่าเป็นวิธีการรวบรวมที่ดี อาจทำในรูป ของการเขียนแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์โดยตรง การที่โรงเรียนได้เข้าใจถึงสภาพของชุมชน จะช่วยให้สามารถนำไปแนะนำ ช่วยเหลือและช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไข้ปัญหาของชุมชนได้อย่าง เหมาะสม (Sergiovanni and others, 1980) และที่สำคัญช่วยให้ชุมชนรู้ถึงขีดความสามารถ ในการที่จะให้หรือรับบริการ และ/หรือ ความช่วยเหลือ

ในด้านการใช้ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการบริหารงานโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะอย่างในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน นับว่าเป็นผลดีต่อ การจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีบุคลากรน้อยและมีขีดจำกัดใน ความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ตามจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิด ประโยชน์แก่โรงเรียน จึงเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในโรงเรียนได้เป็น อย่างดี ทั้งนี้เป็นผลมาจากการได้สํารวจและรวบรวมข้อมูลของชุมชนไว้ เพราะชุมชนมีทรัพยากรอยู่ มากมาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมที่นับว่า โรงเรียน อาจนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน (หวน พิณรุฬห์, 2529 และ กิติมา ปริศิตติก, 2532) ดังนั้นโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ของโรงเรียน เช่น เชิญเป็นวิทยากร เชิญร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ยังได้จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นองค์กรสนับสนุนโรงเรียน และให้ชุมชนมีส่วนสนับสนุนโรงเรียนในด้านทุนการศึกษา ตลอดถึงวัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน การจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้นนับเป็นกลไกหนึ่งที่จะให้เกิดความร่วมมือ (สมานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์, ม.ป.ป.) ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนและมีผลต่อการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ (2518) ที่พบว่า บทบาทของสมาคมผู้ปกครองและครูมีผลดีต่อการบริหารโรงเรียน เพราะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน ส่งเสริมสวัสดิการของครูและนักเรียน ดังที่ กิติมา ปรีดีติติก (2532) กล่าวว่า โรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนในด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน ค่าปรึกษาหารือ หรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้นเพื่อสนับสนุนงานต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงบประมาณ แต่การที่โรงเรียนจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ปัญหา การช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหารื่อง ครู-อาจารย์มีชั่วโมงสอนมาก เวลาที่จะไปช่วยสำรวจชุมชนมีน้อย และปัญหาโรงเรียนขาดการติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผลการประเมินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระยะครึ่งโครงการ (ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2534) และงานวิจัยของสุชาติ วังวิเศษ (2535) พบว่า ปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ บุคลากรมีไม่เพียงพอ ปัญหาโรงเรียนอาจแก้ปัญหโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการสำรวจหรือประสานงานกับหน่วยงานที่เก็บข้อมูลชุมชนของอำเภอซึ่งมีข้อมูลอยู่แล้ว สำหรับปัญหาการขาดการติดตามผลการดำเนินงาน น่าจะเป็นผลมาจากการที่บุคลากรของโรงเรียนมีน้อย มีชั่วโมงสอนและงานพิเศษอื่น ๆ มาก อย่างไรก็ตามผู้บริหารน่าจะต้องหาวิธีการให้มีการติดตามผลการดำเนินงาน อาจทำได้โดยให้กรรมการสมาคมผู้ปกครองและครูหรือเชิญผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ มาเป็นกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน และช่วยดำเนินการด้านนี้ นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัญหาแหล่งวิทยากรมีน้อย โรงเรียนขาดยานพาหนะในการนำนักเรียนไปฝึกงานยังสถาน

ประกอบการ และประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงช่วยสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา สุมโนมหาอุดม (2533) ซึ่งพบว่า ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถให้การสนับสนุนโรงเรียนได้ นักศึกษากล่าว น่าจะเนื่องมาจากการสำรวจชุมชนและการรวบรวมข้อมูลของชุมชน โรงเรียนทำได้ไม่สมบูรณ์ เพราะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร เมื่อไม่มีข้อมูลที่แท้จริงจึงทำให้ไม่สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ได้ ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และได้รับการศึกษาค่อนข้างต่ำ จึงไม่สนใจที่จะมาเป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียนและไม่สามารถช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนได้ สอดคล้องกับ กิติมา ปริศิติลล (2532) ซึ่งกล่าวถึงการขาดแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นของโรงเรียน เนื่องจากตั้งอยู่ห่างไกล ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ ดังนั้น เมื่อโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมโรงเรียนจะเจริญและดำรงอยู่ได้ก็เพราะการร่วมมือช่วยเหลือของสังคม (อุทัย ธรรมเตโช, 2531) โรงเรียนจึงควรจะหาวิธีจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของชุมชนตลอดจนให้ชุมชนมีความสามารถที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้

3. การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชนด้านการให้บริการทางวิชาการ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมาศึกษาหาความรู้จากห้องสมุดของโรงเรียน เมื่อจำแนกประเภทโรงเรียนได้ให้บริการความรู้ด้านกีฬา สุขภาพอนามัยและอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จาตุรงค์ แสนแดง (2533) ที่พบว่า โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมกีฬา ทั้งในด้านบุคลากร สถานที่ และอุปกรณ์แข่งขันต่าง ๆ และมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อนามัยเพื่อให้ความร่วมมือกับชุมชนในเรื่องการบริการให้คำแนะนำตรวจรักษา จะเห็นว่า การที่ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้จากห้องสมุดของโรงเรียนซึ่งอาจเป็นแหล่งวิชาการเพียงแห่งเดียวของชุมชนนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนที่น่าจะมีความพร้อมและมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนแสวงหาความรู้และใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ ดังที่ กิติมา ปริศิติลล (2532) ได้เสนอแนวคิดว่า โรงเรียนเป็นแหล่ง

วิทยาการของชุมชน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาค้นคว้า วิชาการและวิชาชีพซึ่งสอดคล้องกับ วิทยุ เศรษฐ (2526) ที่ให้แนวคิดว่าการบริการชุมชนอาจทำได้ในรูปของการบริการทางด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ โดยให้ประชาชนใช้ห้องสมุดของโรงเรียน

การจัดโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ประกอบการ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดโครงการฝึกอาชีพพระยะสั้นแก่กลุ่มสนใจ นับว่าเป็นการจัดโครงการการศึกษาที่เหมาะสมกับชุมชน เพราะประชาชนตามชนบทส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องใช้เวลาประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลาที่จะเรียนโดยใช้เวลานาน ประกอบกับการฝึกอาชีพพระยะสั้นยังสามารถนำไปปรับปรุงหรือประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ที่สูงขึ้น โดยโรงเรียนควรมีหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน เช่นหลักสูตรพระยะสั้นแก่กลุ่มสนใจ ซึ่งประชาชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ (คารา ทีปะปาล, 2521) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพิชญ ธีระกุล (2522) ที่ว่าบทบาทของการให้การศึกษาแก่ประชาชนสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ จัดการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งสายสามัญ สายอาชีพและกลุ่มสนใจ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนได้ ทางอ้อมคือ วิทยาการที่นักเรียนได้รับจะสะท้อนไปถึงผู้ประกอบการ ทำให้ผู้ประกอบการได้รับความรู้และประโยชน์จากการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก

มีข้อสังเกตว่า การจัดโครงการส่งเสริมการศึกษา โรงเรียนยังปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยมากทุกงาน เห็นได้จากโครงการฝึกอาชีพพระยะสั้นแก่กลุ่มสนใจ แม้จะเป็นการปฏิบัติของโรงเรียนส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาค่าร้อยละ ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำเพียงร้อยละ 30.93 จึงชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังส่งเสริมงานด้านนี้น้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา บริดีติลล (2532) ที่ว่า บทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน โดยอาจเป็นสถานที่ฝึกอาชีพแก่ชุมชน โครงการฝึกอาชีพที่สมควรเป็นการฝึกที่มีพระยะ เวลาไม่มากนัก

การให้บริการอาคารสถานที่เพื่อการศึกษาแก่ชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้บริการจัดสถานที่สำหรับประชุมและฝึกอบรมแก่ชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษาน่าจะมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรบุคคล เงิน วัสดุ อาคารสถานที่ และอื่นๆ ที่จะสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ จึงสมควรสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามาใช้บริการจากโรงเรียน ดังที่ สุพิชญ ธีระกุล (2522) ได้เสนอว่า วิธีที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชนได้แก่ การให้บริการอาคารสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ การ

เผยแพร่งานวิจัยทางวิชาการแก่ชุมชน และโรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน โดยให้บริการ อาคารและสถานที่ เครื่องใช้ บุคลากรของโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์ อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหา การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ มีปัญหาด้าน ครู-อาจารย์ทำงานด้านอื่นมาก จึงทำให้การให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชนทำได้น้อย และงบประมาณสำหรับจัดโครงการให้การศึกษาแก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ วัสดุที่จะใช้ดำเนินการมีไม่เพียงพอ จะเห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจะมีครู-อาจารย์ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ น้อยตามสัดส่วนของนักเรียน แต่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา เหมือนกับโรงเรียนขนาดใหญ่อื่น ๆ ซึ่งมีความพร้อมสูงกว่า และบางโรงเรียนเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการ รพชส. (เร่งรัดพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม) ซึ่งจะมีนโยบายให้โรงเรียนที่อยู่ในโครงการต้องปฏิบัติอีก จึงนับว่าปัญหาเรื่องการขาดบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เป็นปัญหาสำคัญที่กรมสามัญศึกษาควรเร่งแก้ไข และผู้บริหารจะต้องบริหารงานให้ดีจึงจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบรรลุตามเป้าหมายได้

4. ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนในชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้ สถานที่ออกกำลังกายภายในโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับ ต่าง ๆ รณรงค์ให้คนในชุมชนระวังและหลีกเลี่ยงจากโรคเอดส์ จัดผู้แทนของโรงเรียนไปร่วมใน พิธีทางศาสนาของท้องถิ่น และเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่ประชาชนใน โอกาสต่าง ๆ โดยดำเนินการผ่านทางนักเรียน จะเห็นได้ว่า โรงเรียนในฐานะสถาบันทาง สังคม โรงเรียนควรเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย ครูมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความ เจริญรุ่งเรืองขึ้นในชุมชน ดังที่ วิทยุ สาทร (2516) ได้ให้ทัศนะว่า โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงต้องคล้อยตามสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป โรงเรียนควรเปลี่ยนแปลง

ไปด้วย ขณะเดียวกัน โรงเรียนอาจต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำสังคมอีกด้วย ในฐานะมีหน้าที่เตรียมสมาชิกของสังคม คือเยาวชน หรือแม้กระทั่งผู้ใหญ่ซึ่งเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์แบบของสังคมอยู่แล้ว ให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม สานานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (ม.ป.ป.)

กล่าวว่า ชุมชนชนบท ครูเป็นเสมือนทรัพยากรทางสมองของชุมชน ทำหน้าที่ผลิตคนให้สนองความต้องการของชุมชน เป็นผู้รู้ ซึ่งจะให้การปรึกษาหารือในสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชน กิติมา ปรีดีติลก (2532) ให้แนวคิดว่า โรงเรียนควรจะให้ความช่วยเหลือชุมชน นอกเหนือจากการสอนในโรงเรียน คือ ช่วยพัฒนาชุมชน จัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อให้ประชาชนในชุมชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง ทั้งตนเองได้ เผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชน และจัดบริการเอกสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การนำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชนอาจทำได้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น นักเรียน สมาคมผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า ส่วน ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) ได้เสนอว่า โรงเรียนควรให้บริการด้านการให้คำแนะนำหรือปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน ให้บริการอาคาร สถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน ได้แก่ กิจกรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และร่วมงานอื่น ๆ ของท้องถิ่น หรือบุคคลตามวาระอันควร จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โรงเรียนนับเป็นสถาบันหลักของสังคมที่มีความพร้อมมากกว่าสถาบันอื่น ๆ และสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชนได้หลายรูปแบบ เช่น การพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชน ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม ให้บริการชุมชนด้านนันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมนิยมประเพณี บริการอนามัย ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์เพื่อจัดกิจกรรมของชุมชน บริการห้องสมุด ให้ใช้สนามกีฬา (ทวน พิณรัตน์, 2529)

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ในด้านการช่วยส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน โรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ แม้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จะได้เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ มาให้ความรู้ในโอกาสต่าง ๆ เมื่อพิจารณาคร่าวๆแล้วมีการปฏิบัติงานด้านนี้ไม่ถึงร้อยละ 50 ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผู้ปกครองมีฐานะยากจน ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนได้ โรงเรียนควรที่

จะพิจารณาปรับปรุง อาจทำได้โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือใช้วิธีนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน โดยออกพบปะประชาชนในวันประชุมของหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่อง ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนไม่เอื้อต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาต่ำ จึงดำเนินการปรับปรุงคุณภาพชีวิตได้น้อย อาจเนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่า ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีฐานะค่อนข้างยากจนและมีพื้นฐานการศึกษาต่ำ เพราะต้องใช้เวลาประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด ส่วนมากจึงไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา (กิติมา ปรีดีติติก, 2532) โอกาสในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตจึงมีน้อย สำหรับปัญหาโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่น่าจะมีผลมาจากที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่า งบประมาณในการดำเนินงานมีไม่เพียงพอ วัสดุที่จะใช้ดำเนินการมีไม่เพียงพอ และครู-อาจารย์มีชั่วโมงสอน และต้องทำงานด้านอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาที่จะไปดำเนินการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ชุมชน

5. การให้บริการที่โรงเรียนทำได้ โดยร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน หน่วยงานที่โรงเรียนระบุว่า ได้ขอความร่วมมือมากได้แก่ หน่วยงานอนามัยหรือโรงพยาบาล วัดหรือสถาบันทางศาสนา และโรงเรียนได้ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ โดยส่งครูไปร่วมจัดกิจกรรมที่องค์กรอื่นจัดขึ้น นับว่าโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจาตุรงค์ แสนแดง (2533) ที่พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อนามัยเพื่อให้ความร่วมมือกับชุมชนในเรื่องการบริการให้คำแนะนำตรวจรักษา และโรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และได้ให้ความรู้กับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชน ตรงกับ สนั่นจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2536) ที่กล่าวว่า โรงเรียนควรแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐบาล เอกชนและกลุ่มบุคคลในท้องถิ่น ทั้งกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อการศึกษาโดยตรงและโดยอ้อม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนสตรี กลุ่มผู้นำอาสา

พัฒนาชุมชน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียน ขณะเดียวกันโรงเรียนหลายแห่งก็สามารถสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม องค์กรทางราชการและเอกชน โดยได้ใช้บุคลากรของโรงเรียนเป็นวิทยากร โรงเรียนจึงสามารถเป็นศูนย์พัฒนาชุมชน เพราะมีความพร้อมทั้งสถานที่และบุคลากร โรงเรียนควรทำหน้าที่เป็นศูนย์หรือผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ผลการวิเคราะห์ปัญหา การให้บริการที่โรงเรียนทำได้โดยร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่อง การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนไม่สม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความจำกัดในการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีงานและภารกิจที่ต้องปฏิบัติมาก แต่มีบุคลากรน้อย ทำให้การขยายงานหรือโครงการร่วมกับชุมชนทำได้ค่อนข้างยาก หรืออาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญและ ไม่มีเวลาพอที่จะบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขาดกำลังคนและงบประมาณที่จะให้บริการชุมชน (หวน พันธุ์พันธ์, 2529) ฉะนั้นปัญหาที่เกิดขึ้น โรงเรียนควรจะให้ความสนใจและวิเคราะห์ปัญหาให้เห็นชัดเจน และกำหนดวิธีแก้ไขอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

6. การประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในส่วนของโรงเรียนเกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการประเมินนโยบายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน มีการประเมินความสำเร็จของแผนงาน และมีการรายงานผลการประเมินนโยบายและแผนงานเมื่อสิ้นสุดแผนงาน และได้นำผลการประเมินไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และทำแผนครั้งต่อไป แนวการปฏิบัติของโรงเรียนนับว่าตรงตามแนวนโยบายของกรมสามัญศึกษา (2532) ว่า โรงเรียนควรดำเนินการประเมินผลงานการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา ปรีดีคิลก (2532) ที่ว่า โรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนด เป้าหมาย วางแผนปฏิบัติงาน การประเมินผล ประกอบกับ Rebore (1985) ได้เสนอแนวคิดว่า โรงเรียนควรมีการประเมินประสิทธิผลของแผน ซึ่งอาจประเมินได้ 2 ลักษณะ คือประเมินความ

เป็นไปได้ของแผน แล้วประเมินผลผลิตของแผน และ Scriven (อ้างถึงใน เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2536) ได้กล่าวถึงการประเมินใน 2 ลักษณะคือ การประเมินระหว่างดำเนินการ และการประเมินผลรวม การประเมินนโยบายและแผนที่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติเป็นการประเมินผลรวมสรุป เพื่อนำไปสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว มีปัญหาอุปสรรคใดต้องแก้ไข ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่า โครงการสมควรดำเนินการต่อหรือล้มเลิก

มีข้อสังเกตว่า โรงเรียนต่าง ๆ มีการประเมินผลระหว่างดำเนินการอยู่ในระดับต่ำ ซึ่ง Scriven (อ้างถึงใน เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2536) กล่าวถึงการประเมินระหว่างดำเนินการว่า เพื่อชี้ให้เห็นข้อดีข้อบกพร่องระหว่างดำเนินการนั้น ๆ ผลการประเมินสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาระยะเวลาการรายงานผลการประเมิน และการนำผลการประเมินไปใช้ที่โรงเรียนได้ระบุไว้สูงสุด แต่ค่าร้อยละอยู่ในเกณฑ์ต่ำ แสดงว่าโรงเรียนต่าง ๆ ยังปฏิบัติงานด้านนี้น้อย ฉะนั้นโรงเรียนควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการประเมินย่อมนำไปสู่การปรับปรุงในทุกด้าน อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของโครงการในที่สุด

ผลการวิเคราะห์ปัญหา การประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในสถานที่โรงเรียน เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนมีปัญหาคือรับผิดชอบรายงานผลการประเมินแก่โรงเรียนไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัศรา สุมโนมหากอคม (2534) ที่ว่า ขาดความร่วมมือจากบุคลากรในการรายงานผล การรายงานผลการดำเนินงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราทราบว่าการดำเนินการนั้นเป็นไปตามแผนและบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ดังที่ สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2524) ได้กล่าวว่า กำหนดการประเมินควรทำอย่างสม่ำเสมอและสามารถกำหนดได้แน่นอน เพราะจุดมุ่งหมายของการประเมินไม่ใช่การจับผิด แต่เป็นการช่วยกันปรับปรุงในสิ่งที่ยังมีข้อบกพร่อง การรายงานการประเมินผลไม่ต่อเนื่อง น่าจะเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการประเมินผล และไม่สนใจนำผลการประเมินไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและแผนงานครั้งต่อไป หรือเกิดจากครู-อาจารย์ที่รับผิดชอบงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีชั่วโมงสอนมากและต้องทำงานด้านอื่นมากจึงไม่มีเวลาติดตามผลการประเมิน

อย่างสม่ำเสมอ หรืออาจเกิดจากโรงเรียนไม่มีนโยบายหรือแผนงานประเมินงานไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้การปฏิบัติงานด้านนี้บกพร่องไป ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรรีความสำคัญและแก้ไขโดยอาจใช้วิธีประชุมชี้แจงให้ครู-อาจารย์เข้าใจ เห็นความสำคัญของการประเมินผลการรายงานความก้าวหน้า และผลการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และควรรีให้ผู้รับผิดชอบงานได้รายงานผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ

สรุป การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 ตามกรอบแนวคิดของ Sergiovanni and others (1992) ซึ่งประกอบด้วยงาน 6 งาน จากผลการวิจัยครั้งนี้ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน ช่วยให้ชุมชนเข้าใจศักยภาพของชุมชน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามศักยภาพที่โรงเรียนมีอยู่ ขณะเดียวกันโรงเรียนก็ได้พยายามแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการสองทางคือโรงเรียนเป็นผู้ให้บริการแก่ชุมชน และเป็นผู้รับบริการจากชุมชน ในบางประเด็นที่โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำก็เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ทำให้โรงเรียนไม่สามารถบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างสมบูรณ์เต็มรูปแบบ แต่ก็นับว่าโรงเรียนได้ดำเนินการสนองนโยบายของกรมสามัญศึกษาได้ระดับหนึ่ง ที่ว่า "กรมสามัญศึกษาเชื่อว่า โรงเรียนที่ดีต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด และ/หรือ ร่วมแก้ปัญหาของชุมชนด้วยและโรงเรียนควรจะใช้ทรัพยากรของชุมชน การเรียนการสอนในหลายเรื่องควรรีใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน และในหลายกรณีควรเชิญผู้รู้ในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียนและร่วมในการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย"

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย ไปใช้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ คือ

- 1) โรงเรียนควรจัดให้มีระบบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและแหล่งทรัพยากรในชุมชนให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน
- 2) โรงเรียนควรกำหนดแนวทางในการแสวงหาแหล่งทรัพยากร ทั้งทรัพยากรภายในชุมชนและภายนอกชุมชนเพื่อมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน
- 3) โรงเรียนควรมีการวิเคราะห์ปัญหาและสำรวจความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาปรับปรุงแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดีขึ้น
- 4) โรงเรียนควรแสวงหาแนวคิด รูปแบบ และ/หรือวิธีการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ตลอดจนมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 5) โรงเรียนควรมุ่งทรัพยากรในชุมชนมาใช้สนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชน
- 6) โรงเรียนควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน
- 7) โรงเรียนควรแสวงหารูปแบบหรือวิธีการที่ทำให้ชุมชนเข้าใจชุมชนและเห็นคุณค่าของชุมชน
- 8) โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันแสวงหารูปแบบหรือวิธีการที่จะช่วยให้ชุมชนเข้าใจความสามารถของชุมชนในการที่จะให้และรับบริการต่าง ๆ ที่จะปรับปรุงพัฒนาชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ควรวิจัยเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ที่มีผลงานดีเด่นด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2) ควรวิจัยในแนวสีกในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โรงเรียนใด โรงเรียนหนึ่งที่มีข้อมูลแสดงให้เห็นถึงการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
- 3) ควรวิจัยเพื่อแสวงหารูปแบบหรือวิธีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจและเห็นคุณค่าของชุมชน
- 4) ควรวิจัยเพื่อแสวงหารูปแบบหรือวิธีการที่ช่วยให้ชุมชนได้เข้าใจในความสามารถที่จะให้ หรือ รับบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียน หรือ หน่วยงานของรัฐ/เอกชน จัดให้ชุมชน
- 5) ควรวิจัยเพื่อแสวงหารูปแบบการส่งเสริมให้ชุมชนและแหล่งวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
- 6) ควรสำรวจความต้องการที่จะมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย